

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
«Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції»

УДК 338.2(477)

Колядич Олександр Іванович,
канд. екон. наук, доцент,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-8166-5263

ПОВОЄННІ РИЗИКИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ І МІГРАЦІЙНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ В УКРАЇНІ

Демографічну ситуацію в Україні слід визнавати кризовою, яка, на сьогодні, перебуває у стані турбулентності (від лат. *turbulentus* – невпорядкований), а її динамічні характеристики неможливо визначити точно, у відповідності з початковим умовам на значних інтервалах часу.

Основними її індикаторами є:

- зменшення кількості населення;
- низька тривалість життя;
- низький рівень народжуваності;
- від’ємне сальдо міграції.

Причини цього стану закладалися тривалий період історичного розвитку України. Серед основних факторів називаємо:

- наслідки світових воєн (1-ї і 2-гої);
- наслідки голодоморів (1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 років);
- наслідки насильницької колективізації та масових репресій (1930-1950-ті роки);
- наслідки екологічної катастрофи (аварія на Чорнобильській АЕС);
- наслідки економічної кризи (1990-ті роки).
- дійсні та прогнозовані наслідки широкомасштабного російського вторгнення в Україну.

Аналіз показує, що Україна стикалася з демографічними проблемами ще до нинішньої війни. Чисельність населення досягла свого піку в 51,6 мільйона осіб, а з 1991 року почала зменшуватися [1; с. 367].

Секція 2

Повоєнний розвиток регіонів України: сучасний стан, виклики та цивілізаційні тренди

За підрахунками ООН, населення у 2022 році становило 43 000 792 особи, але ООН включає населення в межах міжнародно визнаних кордонів України [2]. Згідно з приведеними даними, Україна втратила близько 10,7 мільйона осіб (понад 20 % свого населення) у період з 1990 по 2022 рік, тоді як росія – 1,3 % свого населення. Нинішнє населення України, до широкомасштабного вторгнення, становило близько 37,9 мільйона осіб, що менше, ніж за оцінкою ООН [3].

Основними ознаками демографічної кризи в Україні є:

1. **Скорочення населення.** На 1 січня 2022 року в країні на контрольованих територіях, без анексованого росією Криму й ОРДЛО, проживало 34,5 млн громадян, а на кінець серпня 2022 р. біля 28 млн людей. Під кінець 2022 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець повідомляв, що після 24 лютого з країни виїхали більше 14,5 млн українців, а мінімум 11,7 млн – вїхало до країн Євросоюзу, із них 7,7 млн зареєстровані в Європі як отримувачі тимчасового захисту [4];

2. **Вплив війни на географічний розподіл населення.** Географічний розподіл населення повністю змінюється через постійне масштабне внутрішнє переміщення (за оцінками Міжнародної організації з міграції, понад 7,1 мільйона людей (16% населення країни) стали внутрішньо переміщеними особами) [5];

3. **Зовнішня міграція.** За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, кількість біженців з України з 12 грудня 2023 року досягла 6332700 осіб [6];

4. **Ймовірність зменшення кількості народжень через зниження народжуваності внаслідок війни та зменшення кількості жінок репродуктивного віку.** Страх перед майбутнім, викликаний війною, може ускладнити прийняття жінками та сім'ями рішення про народження дітей;

5. **Старіння населення, або вплив демографічної структури з високою часткою населення похилого віку.** Навіть без точних даних про вікову структуру біженців і про те, якою буде вікова структура тих, хто повертається в Україну, нова вікова структура, призведе до того, що молодих людей стане менше, а літніх – більше, що створить додатковий тиск на економіку під час відбудови.

**Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
«Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції»**

Наслідки та ризики демографічної кризи є чітко сформованими вже на сьогодні і проглядаються у такій послідовності:

1. **Проблеми відтворення населення.** У короткостроковій перспективі може стати майже неможливим відтворення кількісних та якісних показників українського населення;

2. **Розбалансованість ринку праці і дефіцит робочої сили.** Дефіцит особливо зростатиме на кваліфіковані кадри. Нестача робочих рук, а особливо кваліфікованих працівників, є негативним сигналом для потенційних інвесторів;

3. **Ризик структурного безробіття.** Післявоєнна структурна перебудова економіки під впливом науково-технічного прогресу потребуватиме певного часу для додаткового навчання і перепідготовки працівників;

4. **Скорочення обсягу ВВП.** За розрахунками Міністерства економіки, кожні 100 тис. осіб, що не повернулись до України, зменшують обсяг прогнозованого ВВП України на 0,5% [7]. Додатковим фактором погіршення ситуації є розрахунок, приведений Президентом міжнародного інвестиційно-технологічного холдингу KM Core - Євгеном Уткіним: «З кожним спеціалістом, який їде з України, країна втрачає близько \$1 млн капіталізації» [8].

5. **Криза солідарної пенсійної системи.** Зменшення кількості зайнятих в економіці помножене на старіння населення з кожним роком призводить до кризи (а у перспективі колапсу) солідарної пенсійної системи. Таким чином, найбільшого джерела інвестицій, пенсійний фонд стає структурою, що вимиває кошти з економіки;

6. **Зменшення кількості дітей та підлітків.** Скорочення складу молодого населення створить виклики для системи освіти, зокрема вищої освіти (невелика кількість студентів призводить до поступової деградації освітнього процесу. А в перспективі семи-восьми років до дефіциту молодих наукових кадрів, кваліфікованих інженерів, розробників і т. д. Тобто створюється ризик для технологічної примітивізації економіки;

7. **Трудова міграція.** В ситуації, коли за кордоном перебуває один із членів родини, посилюється тенденція до зменшення народжуваності;

8. **Фінансові ресурси.** Інтеграція українських біженців за кордоном призведе до зменшення обсягів грошових переказів в Україну. При тому, що в перші повоєнні роки гроші від заробітчани могли б стати суттєвим ресурсом для відновлення країни;

Секція 2

Повоєнний розвиток регіонів України: сучасний стан, виклики та цивілізаційні тренди

9. **Втрата конкурентоспроможності.** Економіка України може стати неконкурентоспроможною на світовому ринку і опинитися віддаленою від світового прогресу, а її роль може звестися до постачальника сировини та дешевої робочої сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний атлас України / гол. ред. Л. Г. Руденко ; голова ред. кол. Б. Є. Патон. К. : НАН України, Інститут географії, ДНВП «Картографія», 2007. 440 с.
2. Інформаційна панель населення світу. Україна. URL : <https://www.unfpa.org/data/world-population/UA>
3. Гузман Х. М. Демографічна трагедія України: другий голодомор? *Економічна правда*. 28 червня 2022. URL : <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/06/28/688487/>
4. Повномасштабна війна росії проти України. URL : <https://www.5.ua/svit/bilshe-145-mln-ukraintsiv-vyikhalo-pislia-24-liutoho-lubinets-293859.html>
5. Внутрішні вимушені переміщення: обсяги, проблеми та способи їх вирішення / Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vnutrishni-vymusheni-peremishchennya-obsyahy-problemy-ta-sposoby-yikh>
6. Ситуація з біженцями в Україні / Operational Data Portal. URL : <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
7. Прокопишина О. Чому на Україну чекає масштабна демографічна криза. URL : <https://biz.censor.net/r3401947>
8. Букатюк У. Українців стає все менше. Що нас чекає: мігранти чи забуття. URL : <https://espreso.tv/article/2018/01/26/>